

**ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА
МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
ЯК СУБ'ЄКТІВ УПРАВЛІННЯ СПОРТОМ В УКРАЇНІ**

У роботі проведено аналіз діяльності міжнародних неурядових організацій як суб'єктів управління спортом в Україні. Подана загальна характеристика категорії «міжнародних неурядових організацій», системи суб'єктів управління спортом в Україні та місця міжнародних неурядових організацій у ній. Вивчено внутрішню структуру міжнародних неурядових організацій. Проаналізовано функціональні органи міжнародних неурядових організацій як суб'єктів управління спортом в Україні. З'ясовано особливості взаємодії міжнародних неурядових організацій із суб'єктами управління спортом в Україні.

Ключові слова: фізична культура, спорт, міжнародні неурядові організації, функціональна характеристика, зарубіжний досвід.

В работе проведен анализ деятельности международных неправительственных организаций как субъектов управления спортом в Украине. Дана общая характеристика категории «международных неправительственных организаций», системы субъектов управления спортом в Украине и места международных неправительственных организаций в ней. Изучено внутреннюю структуру международных неправительственных организаций. Проанализированы функциональные органы международных неправительственных организаций как субъектов управления спортом в Украине. Выявлены особенности взаимодействия международных неправительственных организаций с субъектами управления спортом в Украине.

Ключевые слова: физическая культура, спорт, международные неправительственные организации, функциональная характеристика, зарубежный опыт.

The work analyzes the activities of international non-governmental organizations as subjects of sports management in Ukraine. This is a general description of the category of “international non-governmental organizations”, the system of subjects of sports management in Ukraine and the place of international non-governmental organizations in it. The internal structure of international non-governmental organizations has been studied. The functional bodies of international non-governmental organizations as subjects of sports management in Ukraine are analyzed. The peculiarities of interaction of international non-governmental organizations with subjects of sports management in Ukraine are revealed.

Key words: physical education, sport, international non-governmental organizations, functional characteristic, foreign experience.

Вступ. Фізична культура – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей із метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя [1].

Першочерговим завданням держави та суспільства, а отже, й органів управління фізичною культурою і спортом є турбота про громадянина, його здоров'я, надання йому можливостей для активного заняття фізичною культурою і спортом. Прийшло усвідомлення того, що майбутнє кожної держави визначається здоров'ям членів суспільства, а це веде до посилення ролі фізичної культури та спорту в діяльності державних органів.

Вивчаючи різні аспекти управління сферою фізичного виховання і спорту, недоцільно обійти увагою міжнародний спортивний рух.

В умовах, коли Україна стала рівноправним членом різних міжнародних спортивних об'єднань, репрезентує свої команди на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу і Європи, інших змаганнях, майбутні фахівці повинні знати, які організації мають статус міжнародних спортивних, із чого складаються їх цільові настанови та функціональні області.

Спортивні й організаційні досягнення України дозволяють їй сформувати імідж держави, що приділяє значну увагу розвитку спорту [2]. Яскраві перемоги на найбільших міжнародних змаганнях видатних українських спортсменів – Яни Клочкової, Віталія й Володимира Кличків, Андрія Шевченка, з перемогами яких асоціюється Україна за кордоном, а також публічна діяльність цих спортсменів за межами спортивної арени формують позитивний імідж фізично сильної, здорової і, крім того, культурної й освіченої нації [3].

Результати дослідження. Що таке міжнародні спортивні організації? Міжнародні неурядові організації (МНУО) – це основний інститут світового громадянського співтовариства, який об'єднує на постійній основі суб'єктів внутрішньодержавного права декількох країн, володіє правореалізуючою міжнародною правосуб'єктністю в межах, передбачених правоутворюючими суб'єктами міжнародного права, не ставить своєю метою одержання прибутку і діє відповідно до основних принципів і норм міжнародного права [4].

Міжнародні неурядові організації вважаються найважливішим носієм світової громадської думки й інституалізованим суб'єктом світового громадянського співтовариства. Світова громадська думка впливає на учасників міжнародних відносин з метою виконання вже існуючих правил поведінки і створення на їх основі нових міжнародних норм. Це проявляється на різних етапах механізму міжнародно-правового регулювання [5].

Міжнародні спортивні організації – універсальні і регіональні неурядові міжнародні організації з фізичної культури, фізичного виховання і спорту.

Цікавим є час початку зародження міжнародного спортивного руху. Міжнародний спортивний рух зародився в кінці XIX – на початку XX ст. Причин його виникнення саме у цей історичний період безліч. Потрібно звернути увагу на найбільш вагомі, а саме розвиток спорту в країнах світу; розвиток міжнародних зв'язків між країнами (економічних, політичних, культурних, наукових та ін.)

Саме в цей час на базі окремих національних спортивних союзів та організацій почали утворюватися перші міжнародні спортивні об'єднання, тобто федерації з видів спорту: гімнастики – у 1881 р., веслування – у 1892 р., ковзанярського спорту – у 1892 р., велоспорту – у 1900 р. та ін. У 1894 р. було засновано Міжнародний олімпійський комітет [6].

Ядром сучасної інституційної міжнародної спортивної системи є Міжнародний олімпійський комітет (МОК), який був створений бароном П'єром де Кубертеном для відродження олімпійського руху 23 червня 1894 р. на Міжнародному спортивному конгресі, що проходив у Парижі [7].

У чому проявляється основна місія МОК?

Перш за все, це поширення олімпізму в світі і керівництво олімпійським рухом. Згідно з Олімпійською хартією МОК покликаний:

- заохочувати координацію, організацію та розвиток видів спорту та проведення спортивних змагань;
- вживати заходів, спрямованих на зміцнення єдності олімпійського руху, захист його незалежності і збереження автономії спорту;
- співпрацювати з громадськими та приватними організаціями та державними органами, щоб поставити спорт на службу людства, сприяючи тим самим боротьбі за мир;
- протидіяти будь-яким формам дискримінації, заохочувати і підтримувати просування жінок у спорті на всіх рівнях і у всіх структурах;
- керувати боротьбою проти застосування допінгу в спорті;
- заохочувати і підтримувати відповідальний підхід до проблем охорони навколишнього середовища;
- сприяти сталому розвитку спорту і т. д.

МОК координує взаємодію з суб'єктами, що входять до олімпійського руху, такими як національні олімпійські комітети (далі – НОК), міжнародні спортивні федерації (далі – МФ) і асоціації МСФ, інші неурядові організації, які пов'язані зі спортом і діють на міжнародному рівні, чії статuti і діяльність узгоджуються з Олімпійською хартією. Нині МОК було визнано 204 НОК, які об'єднані в 5 континентальних асоціацій, 7 МСФ із зимових видів спорту і 28 – із літніх.

Доречно буде згадати про види міжнародних спортивних організацій.

Розрізняють міжнародні спортивні об'єднання універсального, загального характеру, діяльність яких не обмежена однією областю фізичної культури і спорту (наприклад, Міжнародна рада фізичного виховання і спорту), і спеціальні – за видами спорту (міжнародні спортивні федерації боксу, волейболу і т. д.), за галузями знань і діяльності, що мають пряме відношення до фізичної культури і спорту (Федерація спортивної медицини), ті, що об'єднують спортсменів за професійною (Міжнародний спортивний союз залізничників), релігійною (Міжнародний католицький союз фізичного виховання і спорту) та іншою належністю. Існують міжнародні спортивні об'єднання, членами яких є національні спортивні організації лише соціалістичних країн (Спортивний комітет дружніх армій) або лише капіталістичних (Міжнародна рада військового спорту). Більшість міжнародних спортивних об'єднань керують розвитком любительського спорту, деякі об'єднують організації любительського і професійного спорту (наприклад, міжнародні федерації тенісу, футбольних асоціацій). Існує міжнародне спортивне об'єднання професійного спорту (наприклад, Міжнародна федерація боротьби).

Створення в 1894 р. МОК і початок регулярного проведення Олімпійських ігор стимулювали формування ряду міжнародних спортивних федерацій [8]. У період до Першої світової війни з'явилися: в 1900 р. – Міжнародний союз велосипедистів; у 1904 р. – Міжнародна федерація футбольних асоціацій; у 1907 р. – Міжнародний союз стрілецького спорту і Міжнародний союз вітрильного спорту; у 1908 р. – Міжнародна любительська федерація плавання і Міжнародна ліга хокею на льоду; у 1912 р. – Міжнародна любительська легкоатлетична федерація, Міжнародна федерація тенісу і Міжнародна любительська федерація боротьби; у 1913 р. – Міжнародна федерація фехтування. Крім того, в 1904 р. була створена Міжнародна федерація автомобільного спорту, що керувала розвитком цього виду спорту, який не входив до програми Олімпійських ігор, хоча і визнаний МОК. У період між Першою і Другою світовими війнами були створені ще декілька міжнародних спортивних федерацій, у т. ч.: в 1920 р. – Міжнародна федерація важкої атлетики; у 1921 р. – Міжнародна федерація кінного спорту; у 1924 р. – Міжнародна федерація каное, Міжнародна федерація хокею на траві, Міжнародна федерація бобслею і тобогану і Міжнародна федерація лижного спорту; у 1926 р. – Міжнародна федерація настільного тенісу; у 1931 р. – Міжнародна федерація стрільби з лука; у 1932 р. – Міжнародна любительська федерація баскетболу; у 1934 р. – Міжнародна федерація бадмінтону; у 1938 р. – Міжнародна асоціація бейсболу.

Після Другої світової війни (у другій половині 40-х – першій половині 50-х рр. XX ст.) були створені такі міжнародні спортивні федерації: 1946 р. – Міжнародна асоціація любительського боксу і Міжнародна федерація гандболу; 1947 р. – Міжнародна федерація волейболу; 1948 р. – Міжнародний союз сучасного п'ятиборства; 1951 р. – Міжнародна федерація дзюдо; 1952 р. – Міжнародна федерація софтболу.

Надалі були створені такі міжнародні спортивні федерації: 1957 р. – Міжнародна федерація санного спорту; 1966 р. – Всесвітня федерація керлінгу; 1973 р. – Всесвітня федерація тхеквондо; 1987 р. – Міжнародний союз триатлону; 1998 р. – Міжнародний союз біатлону (до цього біатлон розвивався під егідою Міжнародного союзу сучасного п'ятиборства і біатлону).

Цікавим є питання організаційної побудови, адже у більшості міжнародних спортивних організацій вона, деякою мірою, ідентична. Вищим органом об'єднання є конгрес (генеральна асамблея) делегатів національних спортивних організацій-членів. Конгрес збирається з періодичністю, яка визначається статутом, і вирішує найбільш важливі питання діяльності. Конгрес обирає керівні органи, які у різних об'єднаннях мають різну назву (керівний комітет, рада, адміністративна рада, бюро). Керівний орган очолює, зазвичай, президент. Ці органи здійснюють керівництво діяльністю об'єднання у період між засіданнями конгресу (асамблеї). У деяких міжнародних об'єднаннях утворюються виконавчі комітети [9].

Сесія є загальними зборами членів МОК і його вищим органом. Чергові Сесії проводяться не рідше одного разу на рік і двічі в олімпійському році. Надзвичайна сесія МОК може бути скликана Президентом або на письмову вимогу не менш як однієї третини членів МОК. Сесія має такі повноваження, як:

- вибір членів МОК, почесного Президента, почесних членів і членів пошани;
- вибір Президента, віце-президентів та інших членів Виконкому МОК;
- вибір міста – організатора Олімпійських ігор;
- затвердження щорічного звіту і бюджету МОК;
- остаточне визнання або позбавлення остаточного визнання НОК, асоціацій НОК, МСФ, асоціацій МСФ та інших організацій і т. д.

Рішення Сесії остаточні, вони приймаються простою більшістю голосів. Однак для внесення змін до основоположних принципів олімпізму, до правил Олімпійської хартії або інших положень, вказаних в Олімпійській хартії, необхідна більшість у дві третини поданих голосів.

Створений у 1921 р. Виконавчий комітет МОК здійснює керівництво олімпійським рухом між сесіями. У Виконавчий комітет входить 15 членів: президент МОК, 4 віце-президенти і 10 членів. Віце-президенти і члени вибираються Сесією шляхом таємного голосування, причому вибір таких членів повинен відображати склад Сесії.

Виконком МОК бере на себе спільну відповідальність за адміністративне керівництво й управління справами МОК. Виконком контролює дотримання Олімпійської хартії, до того ж, це єдиний орган, який має право пропонувати зміни Хартії або офіційні роз'яснення Сесії МОК. Серед інших повноважень Виконкому – затвердження внутрішніх організаційних регламентів, складання річного звіту МОК, включаючи фінансову звітність, призначення і звільнення Генерального директора МОК за пропозицією Президента МОК та інші функції.

Виконком МОК збирається за ініціативою Президента або на вимогу більшості його членів не менше ніж за десять днів до його проведення. На засіданнях Виконкому, які можуть проводитися й у вигляді теле- або відеоконференцій, головує Президент МОК. Кворум, необхідний для проведення засідання Виконкому МОК, складається з восьми осіб. Рішення Виконкому МОК приймаються більшістю голосів.

Президент представляє МОК і головує на всіх заходах МОК. Президент вибирається Сесією МОК більшістю голосів шляхом таємного голосування. У минулому термін повноважень Президента не був обмежений, але з 1999 р цей термін становить вісім років і може бути продовжений один раз на чотири роки.

У МОК працюють 22 комісії, основне завдання яких – консультування Президента, Виконавчого комітету і Сесії МОК. Комісії можуть бути постійними і тимчасовими (*ad hoc*) [10].

Постійними комісіями МОК є комісії з культури, медицини, нових джерел фінансування, програми ігор, засобів масової інформації, антидопінгового контролю, юридичних питань, філателії та ін. Також існує комісія МОК, яка відповідає за формулювання і вдосконалення системи етичних принципів, включаючи етичний кодекс, який є невід'ємною частиною Олімпійської хартії. Крім того, вона розглядає претензії, пред'явлені через недотримання етичних принципів, включаючи випадки порушення Етичного кодексу і, за необхідності, пропонує Виконкому МОК застосувати санкції.

Говорячи про тимчасові комісії, можна навести приклад Координаційної комісії, яка створюється для кожної нової редакції Олімпійської хартії, а для вивчення міст – кандидатів на проведення Олімпійських ігор створюються дві Оціночні комісії [11].

Президент МОК визначає завдання кожної комісії і призначає їх членів. Вони вибираються з числа експертів в області роботи комісії. Склад комісій зазвичай змішаний, туди можуть входити члени МОК, представники МФ і НОК, спортсмени, технічні експерти, консультанти та фахівці в галузі спорту. Тільки члени МОК можуть бути головами комісій. Президент є членом всіх комісій і робочих груп, він також приймає рішення про розпуск комісій, коли вважає, що їх завдання було виконано.

Адміністрацію МОК очолює генеральний директор, який виступає від імені Президента МОК і за сприяння керівників невеликих відділів, відповідальних за зв'язки з представниками бізнесу та громадськості в певних областях, таких як Олімпійські ігри, фінанси й адміністрування, спорт, співпраця з НОК, міжнародне співробітництво і розвиток та ін.

Останні десятиліття внесли значні корективи у ставлення міжнародних і національних спортивних організацій до професійного спорту. Відбулася ґрунтовна переоцінка його ролі і місця у сучасному суспільстві. Змінилися і погляди на концепцію аматорства та професіоналізму. Старе вузьке тлумачення понять «аматор» і «професіонал» залишилося у минулому. На теренах колишніх країн соціалістичної співдружності, котрі у минулому негативно ставилися до професійного спорту, почали активно розвиватися окремі його види. Створилися об'єктивні передумови до співпраці структур професійного спорту та міжнародних спортивних організацій.

Першість у юридичному об'єднанні зусиль щодо розвитку аматорського та професійного спорту належить Міжнародному союзу велосипедистів (UCI), який було засновано у 1900 р. До 1965 р. під його егідою розвивався як аматорський, так і професійний велоспорт. У 1965 р. в структурі UCI сформовано дві федерації: Міжнародна аматорська федерація велосипедного спорту (FIAS) та Міжнародна федерація професійного велосипедного спорту (FIRC). Обидві федерації автономні в технічних, дисциплінарних та адміністративних питан-

нях лише настільки, наскільки це не суперечить статуту та регламенту UCI. Їх статuti, а також зміни і доповнення до них стають чинними лише після затвердження керівним комітетом UCI, до складу якого входять 10 членів: президент і генеральний казначей та по 4 члени від FIAS і FIPC. Демократичність формування керівного органу UCI та позитивні зміни у ставленні МОК до професійного спорту дозволили Міжнародному союзові велосипедистів на початку 90-х рр. розробити спільний календар змагань, у яких залежно від рейтингу могли брати участь або лише гонщики-професіонали, або змішані команди, або тільки непрофесіонали. Цим вони узаконили відкриті змагання і створили передумови для вдосконалення спортивної майстерності гонщиків-непрофесіоналів. Окрім організації змагань для кваліфікованих велосипедистів, UCI опікується розвитком дитячого та юнацького велосипедного спорту. У статуті UCI відсутній запис, що визначає статус аматорства.

Міжнародна федерація футбольних асоціацій (FIFA) заснована в 1904 р. [12]. До її складу входять 6 регіональних організацій: Європейський союз футбольних асоціацій (UEFA), Азійська й Африканська футбольні конфедерації, Конфедерації футболу Північної та Центральної Америки і Карибського моря, Південної Америки, Австралії та Океанії. Федерація займається розвитком аматорського та професійного футболу і, на відміну від інших федерацій, не поділяє спортсменів на аматорів і професіоналів. Вони класифікуються в міжнародному футболі за віком і рівнем майстерності (футболісти, що виступають у Кубку світу, Олімпійських іграх, молодіжних і юнацьких чемпіонатах світу).

Професійний баскетбол до 1988 р. не мав своєї міжнародної структури. У 1988 р. в США створена Світова баскетбольна асоціація, що об'єднує 7 північноамериканських та 8 європейських команд. У 1990-х рр. створено Європейську професійну лігу та Східноєвропейську баскетбольну лігу. Після того, як Міжнародна федерація баскетболу прийняла рішення про допуск баскетболістів-професіоналів до ігор Олімпіади 1992 р., вона стала цікавитися і професійним баскетболом, провідну роль у якому відіграє Національна баскетбольна асоціація (NBA) США. Слід відзначити, що участь в Олімпійських турнірах професійних баскетболістів сприяв підвищенню рівня олімпійського баскетболу.

Міжнародна федерація тенісу (ITF) заснована в 1912 р. Вона визнає й аматорів, і професіоналів. З 1968 р. розпочалися регулярні зустрічі аматорів і професіоналів. Перший відкритий турнір із тенісу було проведено 21 квітня 1968 р. в англійському місті Борнмут. У цьому ж році став відкритим один із чотирьох турнірів Великого шолома – Wimbledon. Надалі всі великі турніри стали відкритими. У 1972 р. провідні тенісисти світу започаткували Асоціацію тенісистів-професіоналів (АТР), а наступного року була створена і жіноча асоціація професійного тенісу (WTA). Ці три організації є флагманами світового тенісу. Тепер ITF, АТР і WTA мають спільний календар змагань.

У професійному боксі сьогодні немає єдиної організації, яка б очолювала його розвиток у світі. До 1980-х рр. існували дві організації: Всесвітня боксерська асоціація (WBA) і Всесвітня боксерська рада (WBC). У 1983 р. з'явилася Міжнародна боксерська федерація (IBF), а в 1988 р. – Всесвітня боксерська організація (WBO). Усі вони проводять змагання за своїми версіями. Наявність різних боксерських організацій, розіграші величезної кількості чемпіонських титулів (чемпіони світу, континентальні та інтерконтинентальні чемпіони у 17 вагових категоріях за кожною версією) негативно позначаються на об'єктивності визначення кращих боксерів. Становище ще більше ускладнюється тим, що кожна з провідних міжнародних організацій професійного боксу складає свої рейтинги найсильніших боксерів. Найсильнішими їх можна вважати досить умовно, оскільки на місце у рейтингу певного боксера суттєво впливають авторитетні промоутери (Дон Кінг, Боб Арум та ін.) і телекомпанії, що викупили права на трансляції боксерських поєдинків за певною версією.

У гольфі існує також кілька міжнародних організацій: Асоціація професійних гравців у гольф; Асоціація професійного гольфу для жінок; Асоціація професійного гольфу короткими ключками.

За ініціативи американських спортивних бізнесменів із Національної футбольної ліги (NFL) в 1991 р. створена Світова ліга з американського футболу. До неї входять 6 північноамериканських команд і 4 європейські: з Барселони, Франкфурта, Мілана і Лондона.

Бурхливий розвиток професійного спорту і розуміння того, що аматорський (олімпійський) спорт не відповідає змісту поняття «аматор» кінця XIX – початку XX ст., змусили керівництво МОК прийняти рішення (1986–1987 рр.) стосовно допуску професіоналів з окремих видів спорту до Олімпійських ігор. Імовірно їх кількість у майбутньому буде збільшуватися.

Висновки. Отже, сучасний міжнародний спортивний рух налічує більше 300 організацій. Жоден вид людської діяльності не має такої кількості міжнародних організацій, що свідчить про розповсюдженість і популярність занять фізичним вихованням, спортом, рекреацією в країнах світу. Міжнародні спортивні об'єднання працюють переважно автономно, не підпорядковуючись будь-якому всесвітньому органу.

Міжнародні спортивні організації як суб'єкти управління фізичною культурою і спортом в Україні здійснюють свій вплив через допомогу в створенні відповідних національних організацій, визнання їх, встановлення і зміцнення зв'язків із ними, контроль за виконанням цими організаціями прийнятих статутів; вивчення і поширення міжнародного досвіду в своїй області; створення матеріально-фінансової бази для розвитку фізичної культури і спорту; розробку правил і положень, що стосуються певного вигляду спорту; планування й організацію міжнародних змагань; реєстрацію рекордів та ін.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Спортивна газета. 1994. 29 січня.
2. Семченко О.А. Спортивний імідж України / Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова. Одеса.
3. Семченко О.А. Іміджева політика України. Київ, 2014. 272 с.
4. Тарасов О.В. Международные неправительственные организации и международное право. Харьков, 1999. С. 68.
5. Тарасов О.В. Міжнародні неурядові організації в системі світового громадянського співтовариства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. К., 1995. С. 8.
6. Міжнародний олімпійський комітет. URL: <https://www.olympic.org/>.
7. Хавин Б.Н. Все об олимпийских играх. Москва: Физкультура и спорт, 1985. 464 с.
8. Олимпийский спорт: учебник: в 2 т. Т. 1 / ред. В.Н. Платонов. Киев: Олимпийская литература, 2009. С. 130.
9. Ищенко С. А. Проблемы управления в международном спортивном движении. Теория и практика физической культуры. 2001. № 4. С. 48–51.
10. Олимпийский спорт: в 2 т. / под. общ. ред. В.Н. Платонова. К.: Олимп. л-ра, 2009. Т. 1. 736 с.
11. Бріскін Ю.А. Міжнародна олімпійська система: принципи, структура і діяльність. Лекція з навчальної дисципліни «Олімпійський і професійний спорт».
12. Статут УЄФА. URL: https://resources.fifa.com/mm/document/affederation/generic/01/09/75/14/fifa_statutes_072008_en.pdf.